

**Ба Шурои диссертатсионии 6Д.КОА-003
дар назди Донишгоҳи миллӣи Тоҷикистон
(734025, ш. Душанбе, к. Буни Ҳисорак,
Шаҳраки донишҷӯён, бинои таълимии 7,
ауд. 102)**

ТАҚРИЗИ

**муқарризи расмӣ – доктори илмҳои иқтисодӣ, профессор
Шарифов Зариф Раҳмонович ба диссертатсияи Ҳукматов
Давлатҷон Ҷамшедовиҷ дар мавзуи “Рушди низоми назорати
дохилӣ дар раванди идоракунии фаъолияти корхонаҳои
кишоварзӣ (дар мисоли Ҷумҳурии Тоҷикистон)” барои дарёфти
дараҷаи илмии номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯйи ихтисоси
08.00.08 – Баҳисобигрии муҳосибӣ ва аудит**

Мутобиқати диссертатсия ба ихтисосҳо ва самтҳои илм

Мавзуи диссертатсия ба бандҳои зерини Шинонномаи феҳристи
ихтисосҳои КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯйи
ихтисоси 08.00.08 – Баҳисобигрии муҳосибӣ ва аудит мувофиқат меқунад:

1.10. - Назария ва методологияи бучасозӣ, 3.1. – Парадигмаҳои ибтидой,
консепсияҳои бунёдӣ, принсипҳои асосӣ, постулатҳо ва қоидаҳои аудит ва
назорат, 3.2. -Асосҳои назариявӣ ва методологӣ, вазифагузориҳои
мақсадноки аудит ва назорат, 3.4. – Санчиши аудиторӣ ва назоративу
омории низоми назорати дохилӣ, 3.9. – Инкишофи методологии
комплексии усулҳои аудит ва назорат.

Мубрам будани мавзуи диссертатсия.

Дар марҳилаи мусоиди рушди иқтисодиёти Ҷумҳурии Тоҷикистон,
сатҳу сифати самаранокии фаъолияти корхонаҳои кишоварзӣ ба дараҷаи
назаррас ба такмили низоми назорати дохилӣ алоқаманд аст. Ташкили
дурусти низоми назорати дохилӣ омили муҳими идоракунии фаъолияти
субъектҳои хочагидорӣ буда, ташкили он дар сатҳи зарурӣ кафили
фаъолияти пурсамари корхонаҳои бахши кишоварзӣ ба шумор меравад.
Дуруст истифода намудани вазифаҳои назорати дохилӣ имкон медиҳад то
масъалаҳои дар назди корхонаҳои кишоварзӣ буда, самаранок ҳал карда
шуда, эътиmodнокии баҳисобигирӣ баланд, саҳеҳияти иттилоот таъмин

карда шавад, ки дар ниҳоят ҳамаи ин имкон медиҳад маҷмуи ҳавфҳои потенсиали дар фаъолияти баҳисобгирий паст карда шаванд. Аз ин лиҳоз, таҳқиқи асосҳои илмӣ-назариявӣ ва амалии такмили низоми низоми назорати дохилӣ дар раванди идоракуни фаъолияти корхонаҳои кишоварзӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳим арзёбӣ карда мешавад.

Вобаста ба мавҷудияти ин масъалаҳо, мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот муайян карда шудаанд, ки аз асосноккунии назариявӣ ва баррасии пешниҳодҳо доир ба такмили низоми назорати дохилӣ дар раванди идоракуни фаъолияти корхонаҳои кишоварзӣ дар шароити иқтисоди бозорӣ иборат аст. Ҳамаи ин гуфтаҳо мубрамии мавзуи диссертациониро собит менамоянд.

Дараҷаи навғонии натиҷаҳои дар диссертатсия бадастомада ва нуктаҳои илмие, ки барои ҳимоя пешниҳод мешаванд.

Муаллифи кори диссертационӣ натиҷаҳои назарраси назариявӣ, методологӣ, методӣ ва амалиро, ки дар таҳқиқоти мазкур инъикос ёфтаанд ва дорои унсурҳои навғонии илмии зерин мебошанд, асоснок намуда, ба ҳимоя пешниҳод кардааст:

- дар асоси омӯзиши таърихии раванди таҳаввулоти донишҳои илмӣ ва таҳлили фаъолияти амалии соҳаи идоракунӣ ва баҳисобгирии муҳосибӣ ҳамчун вазифаи идоракунӣ зарурати чорӣ намудани назорат дар низоми идоракуни субъектҳои иқтисодӣ асоснок карда шудааст;

- моҳият, муҳтаво, принсипҳо ва шаклҳои ташкили назорати дохилӣ аниқ ва асоснок карда шуда, таъсири хусусиятҳои технологии истеҳсолоти кишоварзӣ ба ташкили назорати дохилӣ дар корхонаҳои кишоварзӣ муайян карда шудааст, инчунин эҳтиёҷоти иттилоотии идоракунӣ ва пойгоҳи меъёрию ҳуқуқии танзими назорати дохилӣ таҳқиқ шудаанд;

дар асоси омӯзиши амсилаи ташкили низоми назорати дохилӣ дар мамлакатҳои хориҷӣ воситаҳои методии мукаммал, аз ҷумла тартиби арзёбии самаранокии низоми назорати дохилӣ таҳия шудааст, низомномаи аудити дохилии равандҳои фаъолият барои таъмини кори

самараноки низоми назорати дохилӣ дар корхонаҳои кишоварзӣ таҳия шуда, амсилаи иттилоотии он коркард шудааст;

- буҷетикунонӣ ҳамчун унсури низоми назорати дохилӣ асоснок карда шуда, марҳилаҳои раванди татбиқи буҷетикунонӣ дар корхонаҳои кишоварзӣ таҳия шудаанд, тавсияҳои методӣ оид ба бунёди амсилаи ташкили низоми назорати дохилӣ аз руи марказҳои масъулият дар корхонаҳои кишоварзӣ коркард ва пешниҳод карда шудаанд;

- методикаи ҳисобкунии самаранокӣ, арзёбии сифат, ташхис ва пайгирии кори низоми назорати дохилӣ дар корхонаҳои кишоварзӣ таҳия гардидааст, ки ба талаботи стандартҳои байналмилалӣ ҷавобгӯ мебошад, тавсияҳо оид ба татбиқи методикаи мазкур барои арзёбии низомҳои баҳисобгирии муҳосибӣ ва назорати дохилӣ дар корхонаи мушаххас пешниҳод карда шудаанд.

Асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаҳо ва тавсияҳои дар диссертатсия зикршуда

Асоснокӣ ва эътимоднокии муқаррароти илмӣ, хулосаҳо ва тавсияҳое, ки дар таҳқиқоти диссертатсионӣ пешниҳод шудаанд, дар натиҷаи таҳлили шумораи зиёди корҳои илмӣ-таҳқиқотӣ, таълифоти олимону муҳаққиқон доир ба масоили такмили рушди низоми назорати дохилӣ дар раванди идоракунии фаъолияти корхонаҳои кишоварзӣ, татбиқи усулҳои муосири ҷамъқунӣ ва коркарди иттилоот, инчуни инстифодаи васеи маълумоти оморӣ ва усулҳои муосири таҳқиқот ба даст оварда шудаанд.

Асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаву тавсияҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ бо натиҷаҳо ва навғониҳои илмии аз ҷониби муаллифи диссертатсия мустақилона ба даст овардашуда, муҳокимаи натиҷаҳои таҳқиқот дар конфронсҳои илмии байналмилалӣ ва ҷумҳурияйӣ, инчуни интишороти натиҷаҳои таҳқиқоти илмӣ дар маҷаллаҳои тақризшавандагасдиқ гардидаанд.

Тавсифи умумии кори диссертатсионӣ.

Кори мазкур аз пешгуфтор, ки дар он мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот муайян гардидаанд, се боб, ки мазмуни умумии мавзӯро муайян менамоянд, иборат мебошад. Диссертатсия аз 207 саҳифаи матни компьютерӣ иборат буда, дар он 24 ҷадвал ва 24 расм ҷой дода шудааст. Рӯйхати адабиёт аз 197 номгӯй иборат мебошад.

Дар муқаддима мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот, дараҷаи навгонии илмӣ, мавзӯъ ва объекти таҳқиқот, асосҳои методологӣ ва назариявӣ, пойгоҳи иттилоотӣ асоснок карда шуда, инчунин муқаррароте маҳсус қайд карда шудаанд, ки навгонии илмӣ ва аҳамияти илмӣ-амалӣ, таъйидии натиҷаҳои бадастомадаро тавсиф менамоянд.

Дар боби якум –«**Асосҳои назариявӣ ва методии пешбуруди назорати дохилӣ дар соҳаи кишоварзӣ**» таҳаввули назорат ҳамчун вазифаи идоракуни корхона ва алоқаи он бо баҳисобгирии муҳосибӣ таҳқиқ карда шуда, моҳияти назорати дохилӣ, муҳтаво, принципҳо ва шаклҳои ташкили он дар шароити муосир муайян гардида, хусусиятҳои фаъолияти корхонаҳои кишоварзӣ ва таъсири онҳо ба ташкили низоми назорати дохилӣ ошкор ва арзёбӣ карда шудаанд.

Дар асоси таҳқиқи асосҳои илмӣ – ташак्�кулии низоми назорати дохилӣ, моҳияту маънии мағҳумҳои поягии он, муаллиф тафсири назорати дохилиро ба роҳ монда, ҳадафҳои онро мушахҳас ва тарҳи идоракуниро дар асоси назорат пешниҳод менамояд (саҳ. 13).

Ба андешаи муаллиф “дар шароити муосири рушди иқтисодӣ муваффақият дар фаъолияти субъектҳои иқтисодӣ, таъмини саривақтии ноил гардидан ба вазифаҳоистеҳсолӣ ва молиявии гузошташуда, баланд бардоштани натиҷаҳои молиявии фаъолият ва тақвият баҳшидани рақобатпазирии онҳо пеш аз ҳама аз вазъи гузориш ва бароҳмонии низоми самараноки идоракунӣ вобаста мебошад”(саҳ. 16). Муаллиф дар диссертатсия раванди қабули қарорҳои идоракунӣ ва унсурҳои онро

мушаххса намуда, вазифаҳои идоракунӣ дар корхонаро аз рӯйи як қатор аломатҳо асоснок менамояд.

Муаллифи таҳқиқот бар он ақида аст, ки назорат ҳамчун унсури ҷудонопазири ҳама амалҳо ва вазифаҳои идоракунии корхонаи муосир баромад мекунад ва бештар дар интиҳои амалисозии онҳо зоҳир мегардад (саҳ. 27).

Муаллиф дуруст қайд менамояд, ки дар марҳилаи муосири таҳаввули назорат чун вазифаи идоракунии корхонаҳо, алоқамандии назорат ва баҳисобигирии муҳосибӣ хусусиятҳои нав пайдо мекунад (саҳ. 31).

Дар асоси таҳлили моҳияти назорати дохилӣ, муҳтаво, принсипҳо ва шаклҳои ташкили он дар шароити муосир муаллиф расмиёти тавсияшаванда барои назорати дохилии корхонаҳоро пешниҳод намуда, мақоми назорати дохилӣ як ё якчанд шакли татбиқи онро мушаххас менамояд. Дар асоси омӯзиши таҳқиқотҳои аввалия дар диссертатсия хусусиятҳои фаъолияти корхонаҳои кишоварзӣ ва таъсири онҳо ба ташкили низоми назорати дохилӣ мавриди баррасӣ қарор дода шудаанд, мавқеи назорати дохилӣ дар низоми идоракунии корхонаҳои кишоварзӣ ошкор карда шудаанд.

Натиҷаи таҳқиқоти аз ҷониби муаллиф иҷрогардида нишон медиҳад, ки ҳадафи баҳисобигирии стратегӣ – ҷустуҷӯ ва дарёфти захираҳо барои баланд бардоштани самаранокии фаъолияти корхонаи кишоварзӣ мебошад. Дар умум ба ақидаи муаллиф тамоми иттилооти бо шарофати баҳисобигирии идоракунии стратегӣ гирифташаванда бояд ба ҳама роҳбарони зинаҳои гуногуни идоракунии корхона ҷиҳати пешбурди вазифаҳои назорати дохилӣ дастрас бошад (саҳ. 61).

Дар боби дуюм – «**Таҳлили вазъи муосири ташкили назорати дохилӣ дар корхонаҳои кишоварзӣ**» зарурати ташаккули назорати дохилӣ дар корхонаҳои кишоварзӣ ва заминаҳои рушди он омӯхта шуда, методикаи таҳқиқи сифати маълумоти баҳисобигирий тавассути аудити дохилӣ муайян

ва самтҳои такмили назорати дохилӣ дар низоми идоракуни корхонаҳои кишоварзӣ коркард ва пешниҳод шудааст.

Аз нигоҳи муаллиф кишоварзӣ чун соҳаи муҳимтарини иқтисодиёти миллӣ баромад намуда, аз сатҳи рушди он фаъолияти корхонаҳои саноати коркардкунанда ва умуман амнияти озуқавории мамлакат вобаста мебошад (сах. 64).

Ба андешаи муаллиф ташкили низоми назорати дохилӣ дар корхонаҳои таҳқиқшуда имрӯз ба ташаккул ниёз дошта, бояд чун яке аз самтҳои афзалиятноки ислоҳоти низоми идоракунӣ дар соҳаи кишоварзии иқтисодиёти миллӣ ҷудо карда шавад (сах. 71). Дар асоси натиҷаи назарсанҷӣ дар диссертатсия барои рушд ва такмил додани низоми назорати дохилӣ дар корхонаҳои кишоварзӣ тадбирҳои зарурӣ пешниҳод карда шудаанд.

Ба андешаи муаллиф, камбудии асосии назорати идоравии фаъолияти хочагиҳо дар он ифода меёбад, ки кормандони шуъбаи аудити дохилии Вазорати кишоварзии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз мавқеъҳои маҳдуди идоравӣ ба ҳалли масъалаҳои гузаронидани ревизияҳо ва санчишҳо майл доранд, ки ин дар рағбат надоштани роҳбарон барои «ба намоиш гузоштан»-и камбудиҳо, қонуншиканиҳо ва хатоҳои содирнамудаи кормандони таҳти идоравии онҳо ифода меёбад.

Дар асоси таҳқиқи методикаи сифати маълумоти баҳисобгирий тавассути аудити дохилӣ муаллиф дуруст хулосабарорӣ менамояд, ки аудитори дохилӣ бояд ба роҳбаријат дар ичрои самараноки вазифаҳои худ дар раванди идоракуни корхона кӯмак расонад ва пеш аз ҳама, соҳаҳои ҳавфи марбут ба ҳатогиҳои муҳими баҳисобгирии муҳосибӣ, ки метавонанд ошкорнашуда боқӣ монанд, муайян кунанд (сах. 92).

Омӯзиши фаъолияти хадамоти назорати дохилӣ дар баъзе корхонаҳои кишоварзӣ нишон медиҳад, ки низоми анъанавии назорати дохилии дар соҳтори онҳо амалкунанда ба талаботи идоракуни мусир ҷавобгӯ нест (сах. 103).

Ба андешаи муаллиф ташкили назорат на танҳо бунёд намудани низоми оқилонаи назорати дохилиро бо роҳи такмили методология, методика ва техникаи он, балки инчунин амалкунии самараноки аудити дохилиро дар ҳар як корхонаи кишоварзӣ талаб мекунад.

Дар боби сеюм –«**Самтҳои такмили методикаи ташкили назорати дохилий дар корхонаҳои кишоварзӣ**» методикаи такмили назорати дохилий дар низоми идоракунии корхонаҳои кишоварзӣ таҳия ва амсилаи иттилоотии он бунёд карда шудааст, рушди буҷетикунонӣ ҳамчун унсури низоми назорати дохилий дар корхонаҳои кишоварзӣ асоснок ва методикаи ҳисобкунӣ ва арзёбии самаранокии низоми назорати дохилий дар корхонаҳои кишоварзӣ коркард карда шудааст.

Муаллиф бо гузаронидани таҳлили ояндадори равишҳо ва амсилаҳои ташкили аудити дохилий дар мамлакатҳои хориҷӣ, амсилаи тобеияти зернизорӣ дар низоми таъминоти иттилоотии раванди идоракунии корхонаи кишоварзиро таҳия намудааст (саҳ. 130). Ҳамзамон тарзҳои ташкили унсурҳои низоми назорати дохилиро пешниҳод намуда, афзалиятнокии буҷетикунонӣ дар ташкили низоми назорати дохилий дар корхонаи кишоварзиро асоснок кардааст (саҳ. 143).

Чолибияти маҳсусро дар диссертатсия таҳияи амсилаи соҳтори ташкили назорати дохилий дар ҶДММ «50-солагии Октябр» қасб менамояд. (саҳ. 155) Ба ақидаи муаллиф дар корхона бояд низоми муносиби баҳисобигрии муҳосибӣ ташкил карда шавад, ки дар доираи воҳидҳои соҳторӣ инъикос, ҷамъоварӣ, назорат ва таҳлили иттилоотро оид ба ҳароҷот ва натиҷаҳои фаъолият таъмин намояд.

Дар асоси таҳлили нишондиҳандаҳои ниҳоии аудитори дохилий барои арзёбии эътимоднокии низоми баҳисобигрии муҳосибӣ хулоса менамояд, ки аудити дохилий чун воситаи муҳими арзёбии самаранокии низоми назорати дохилий баромад карда, ба баланд шудани эътимоднокии он мусоидат мекунад. Ба андешаи муаллиф аудити дохилий маҷмуи

чорабинихоро оид ба беҳгардонӣ ва назорати фаъолияти корхонаҳои кишоварзӣ дар бар мегирад.

Дар асоси ҷамъбости натиҷаҳои бадастомада дар диссертатсия самтҳои таҳқими аудити дохилӣ пешниҳод карда мешавад, ки қодир аст, самаранокии низоми назорати дохилиро арзёбӣ қунад.

Мо нуқтаи назари муаллифро оид ба ташкили низоми баҳисобгирии муҳосибӣ, ки баҳисобгирии идоракунӣ, назорат ва таҳлили натиҷаҳои фаъолияти марказҳои масъулияти молиявиро дар доираи низоми умумии баҳисобгирии идоракунӣ ҳамгиро қунад, барои корхонаҳои кишоварзӣ пурра дастгирӣ менамоем.

Дар хуносаву пешниҳодот натиҷаҳои асосии таҳқиқоти диссертационӣ ҷамъбаст гардидаанд.

Аҳамияти илмӣ, амалий, иқтисодӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия бо нишон додани тавсияҳо оид ба истифодаи онҳо

Аҳамияти илмии таҳқиқот дар он аст, муқаррароти назариявии дар диссертатсия таҳиягардидаро метавон ҳамчун саҳми назаррас дар рушди низоми назорати дохилӣ дар корхонаҳои кишоварзӣ эътироф кард. Натиҷаҳои назариявии диссертатсия барои иҷрои таҳқиқоти илмӣ дар самти таҳия ва татбиқи низоми назорати дохилӣ дар идоракунии корхонаҳои кишоварзӣ имконият фароҳам меоранд.

Аҳамияти амалии таҳқиқоти диссертационӣ аз он иборат аст, ки муқаррарот ва тавсияҳои амалии дар диссертатсия пешниҳодгардида метавонанд аз ҷониби соҳибмулкон ва маъмурияти корхонаҳои кишоварзӣ барои ташкили низоми назорати дохилӣ бо мақсади таъмини ҳадафҳои стратегӣ ва тактикии корхонаҳои кишоварзӣ ба кор бурда шаванд. Татбиқи амалии муқаррароти таҳиягардида имкон медиҳад, ки самаранокии низомҳои баҳисобгирии муҳосибӣ ва назорати дохилӣ дар корхонаҳои кишоварзӣ баланд бардошта шавад. Муқаррароти назариявӣ ва тавсияҳои амалии таҳқиқот дар раванди таълимии бакалавр ва магистрантҳо бо самти «Баҳисобгирии бухгалтерӣ, таҳлил ва аудит»

ҳангоми омӯзиши фанҳои «Аудити дохилӣ», «Назорат ва тафтишот», «Аудити амалӣ» ва «Асосҳои аудит» истифода мешаванд. Хулоса ва тавсияҳо дар асоси таҳлили илмии натиҷаҳои таҳқиқотҳои назариявӣ ва таҷрибавӣ пешниҳод карда шудааст.

Аҳамияти иқтисодии таҳқиқот аз он иборат мебошад, ки натиҷаҳои диссертатсия метавонанд ба такомули низоми назорати дохилӣ ва аудити дохилӣ дар корхонаҳои соҳаи кишоварзӣ таъсири мусбӣ расонда, самаранокии қабули қарорҳои идоракуниро аз тарафи роҳбарияти корхонаҳои мазкур таъмин намоянд.

Аҳамияти иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия дар он аст, ки қабули қарорҳои идоракуни самаранок дар асоси маълумотҳои баҳисобгирий – таҳлилий имконият медиҳад, ки дар корхонаҳои соҳаи кишоварзӣ дар шароити рақобат бо дарназардошти хусусиятҳои соҳавии корхонаҳои кишоварзӣ ба баланд бардоштани сифати қарорҳои идоракунӣ таъсири мусбат расонад.

Наши натиҷаҳои диссертатсия дар маҷаллаҳои тақризшавандай

Илмӣ:

Асарҳои интишоршудаи муаллиф, иқтибосҳои илмӣ ва хуносаву пешниҳодҳои дар диссертатсия ҷой доштаро дар худ инъикос намудаанд. Аз руи натиҷаҳои таҳқиқот 17 мақола (дар ҳаҷми 6,4 ҷ.ч., аз ҷумла, 5,6 ҷузъи чопӣ аз муаллиф нашр гардидааст) аз инҳо 6 мақола дар маҷаллаҳои (нашрияҳои) илмии тақризшавандай Ҷумҳурии Тоҷикистон чоп шудаанд.

Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи Комиссия

Диссертатсияи Ҳукматов Д.Ҷ. ба талаботи бандҳои 31, 33, 34, 35, 37 Тартиби додани дараҷаи илмӣ (қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021 №267) ҷавобгӯй мебошад. Муқаддима, мубрамии мавзуи таҳқиқот, дараҷаи таҳқиқоти мавзуи илмӣ, робитаи таҳқиқот бо барномаҳо (лоиҳаҳо) ва мавзуъҳои илмӣ, мақсади таҳқиқот, вазифаҳои таҳқиқот, объекти таҳқиқот, мавзуи таҳқиқот, навғониҳои илмии

таҳқиқот, аҳаммияти назариявӣ ва амалии таҳқиқот, нуқтаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда, дараҷаи эътимоднокии натиҷаҳо, мутобикати диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ, саҳми шахсии довталаби дараҷаи илмӣ дар таҳқиқот, интишорот аз рӯйи мавзуи диссертатсия, соҳтор ва ҳаҷми диссертатсия ба таври мукаммал моҳияти диссертатсияро дар бар гирифта, асосҳои илмӣ ва амалии онро дар сатҳи зарурӣ инъикос менамоянд.

Эродҳо ва ҳолатҳои баҳсталаб дар диссертатсия.

Новобаста аз он, ки пурра ҷанбаҳои мусбати кори тақризшавандаро зикр намудем, баъзе камбудиҳои алоҳидаи онро низ қайд кардан лозим аст, ба монанди:

1. Сифати кор боз ҳам беҳтар мешуд, агар муаллиф ҳангоми омӯзиши асосҳои назариявӣ ва методии пешбурди назорат дар соҳаи кишоварзӣ, методикаи нави гузаронидани назорати дохилиро пешниҳод менамуд.

2. Саҳми муаллифони тоҷик дар қисми назариявии таҳқиқот нисбатан камтар ба ҷашм мерасад.

3. Таҳқиқоти гузаронидаи муаллиф оид ба таҳлили вазъи муосири ташкили назорати дохилӣ дар корхонаҳои кишоварзӣ дар асоси гузаронидани назарсанчишҳо ва муайян намудани омилҳои таъсиррасон маҳдуд мегардад. Сифати кор боз ҳам беҳтар мегардид, агар чунин таҳлил дар асоси истифодаи моделҳои компьютериву барномавӣ ба роҳ монда мешуд.

4. Дар диссертатсия ба хотири татбиқ намудани низоми муносиби назорати дохилӣ дар корхонаҳои кишоварзӣ ба кор бурдани таҷрибаи дар ин самт ғункардаи корхонаҳои кишоварзии хориҷӣ тавсия дода мешавад. Сифати кор боз ҳам беҳтар мегардид, агар муаллиф имконияти татбиқи таҷрибаи хориҷиро дар мисоли давлатҳои мушаҳҳас ва корхонаҳои мушаҳҳаси хориҷӣ нишон медод.

5. Дар рисола баъзе ҳатогиҳои ороишиӣ ва ҷумлаҳои таҳрирталаб вомехӯранд.

Таъкид кардан бамаврид аст, ки эродҳои зикршуда ҳусусияти тавсиявӣ дошта, аҳаммияти амалӣ ва назариявии рисолаи диссертационии унвонҷӯро коста намегардонанд.

Дар маҷмуъ, бояд қайд намоем, ки диссертатсия мазкур кори ба пуррагӣ анҷомдодашуда ҳисоб ёфта, навғониҳои илмиро дар худ таҷассум менамояд.

Автореферат ва корҳои нашркардаи муаллиф таркибу мундариҷаи асосии диссертатсия ва навғонии илмии онро таҷассум меқунанд. Диссертатсия соҳтори мантиқан мукаммал дошта, натиҷаҳои бадастовардаи муаллиф арзиши илмӣ доранд ва метавонанд дар татбиқи рушди низоми назорати дохилӣ дар корҳонаҳои қишоварзии мамлакат истифода бурда шаванд.

Хулосаи умумӣ доир ба диссертатсия

Умуман диссертатсияи Ҳукматов Давлатҷон Ҷамшедович дар мавзӯи “Рушди низоми назорати дохилӣ дар раванди идоракунии фаъолияти корҳонаҳои қишоварзӣ (дар мисоли Ҷумҳурии Тоҷикистон)” барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои иқтисодӣ дар сатҳи баланди илмӣ–методӣ иҷро гардида, ба талаботи бандҳои 31, 33, 34, 35-и «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ ва унвонҳои илмӣ» (Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267) мувоғиқ буда, муаллифи он сазовори дараҷаи илмии номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯйи ихтиноси 08.00.08 – Баҳисобгирии муҳосибӣ ва аудит дониста мешавад.

Муқарризи расмӣ:

доктори илмҳои иқтисодӣ,
профессори кафедраи баҳисобгирии
муҳосибӣ ва аудити Доғишгоҳи
аграрии Тоҷикистон ба номи
Шириншоҳ Шоҳтемур

Шарифов З.Р.

Имзои Шарифов З.Р. -ро тасдиқ меқунам:

Сардори раёсати қадро ва корҳои маҳсуси

Доғишгоҳи аграрии Тоҷикистон ба номи

Шириншоҳ Шоҳтемур

Абдуҳалимзода Н.А.

Доғишгоҳи аграрии Тоҷикистон ба номи Шириншоҳ Шоҳтемур

Суроғ: 734003, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ
146.

Тел. (+992) 905-00-44-00; E-mail: zarif_sharifov_49@mail.ru